

Çərşənbə, 13 avqust 1919-cu il, nömrə 250

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 16 zülqədətül-haram sənə 1337. 13 ağustos 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiati: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırını səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

SİRK “MODERN”

Çarşənbə günü ağustosun 13-də 1919-cu ildə məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa güləş mübarizəsinin 46-cı günüdür. 1919-cu ilin məşhur cahan pəhləvanı namı və Azərbaycan fəxri şərfi və 30.000 manat mükafat.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Maryak Makarov – Krayevski.

2-nci: Məşhur pəhləvanların görüşü Zakoroyko – Türk baqatırı Gənc Əli.

3-ncü: Djiovani – Qırmızı Maska.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 8 tamamda. Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında. Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Elan: Təzə artistlər və pəhləvanlar gəlir.

7437

ALMAQ İSTƏYİRƏM

Bir dənə tütün doğrayan və bir dənə papiros dolduran, motorlu makina. Xahiş edənlər Parapetdə “Gəncə” şirkəti komisyon ontoruna müraciət edə bilərlər.

7427

HÖKUMƏT TEATROSU

AXŞAM TAMAŞASI

DRAMA

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy Qardaşlarının Müdiriyyəti Cümə günü, zilqədə ayının 18-də (ağustosun 15-də) möhtərəm camaatın xahişinə görə ikinci dəfə olaraq mütəntən [təntənəli] və ən şükuhlu [dəbdəbəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

VƏTƏN

yaxud

OSMANLI-RUS MÜHARİBƏSİ

Bu faciədə göstəriləcəkdir: Rus-Osmanlı müharibəsi əsnasında rus-Romaniya əsgəri ilə türk əsgərlərinin vuruşması.

Dəhşətli top atəşləri.

Türk şəfqət bacılarının göstərdikləri məharət.

Keçən dəfə kassa qabağında basabas olduğundan möhtərəm camaatın çoxu biletsiz qalıb geri qayıtmaqla tamaşadan məyus qaldıqlarını nəzərə alaraq, bu dəfə camaatın rahatı üçün biletlər pişəzvəqt [qabaqcadan] teatrın kassasında satılmaqdadır.

HÖKUMƏT TEATROSUNDA

AXŞAM TAMAŞASI

Həmin tamaşadan hasil olan məbləğ-dən 25 faizi müsəlman yetimlər yurdu nəfinə [xeyrinə] veriləcəkdir.

Çaharşənbə [çərşənbə] günü, avqust-un 13-də 1335-ci (1919-cu) ildə Bakı Türk Səhnəsinin aktyorları iştirakı ilə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:

“HARUN ƏR-RƏŞİD”

1 pərdədə Abdulla Şaiqin əsəri.

“AZƏRBAY-CAN”

2 pərdədə İsa bəy Aşurbəylinin əsəri.

“BİZİM KİRAYƏNİŞİN ÖZÜNÜ ÖLDÜRDÜ”

1 pərdədə [Məhəmməd Sadıq Molla Ruhulla oğlu] Axundovun əsəri.

KABARE

Kabaredə iştirak edəcəklər: Xanım Olenskaya – rəqs, Hüseynağa Hacıbabəyov – segah, Nərimanov – rəqs, Sarabski – kərəmi, Qəmərxanım [Topuriya] və Nərimanov – ləzginka, Məhəmmədətağı Bağırov – qatar, Abbas Mirzə – deklamasiya [bədi qıraət], Əbülhəsən Anaplı – kupletlər, Mirpaşa [Sadıqov] və Əliislam [Dadaşov] – meyxana.

Həmin tamaşanın fasilələrində lotereya olacaqdır. Bufetdə məşhur Seyid Şuşalı oxuyacaqdır.

Teatroda yetimlər yurdu nəfinə ayrıca ianə verənlər Pəri xanım Topçubaşova müraciət edə bilərlər. İanə verənlərin adları qəzetədə elan ediləcəkdir.

Biletlər avqustun 12-dən teatroda satılacaqdır. Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında. Baş rejissor Abbas Mirzə Şərifzadə. Müsamirənin mütəşəbbisəsi Y. N. Olenskaya. Müsamirənin müdirəsi Pəri xanım Topçubaşov, müdirəməsul İsa bəy Aşurbəyli.

ELAN

Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki, həmin sənə iyun ayının 27-sindən Türlük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Ağstafa stasyonunda Azərbaycan Dəmiryol Gömrük Acentəliyi açılmışdır. Acentəlik yükləri və baqajları aparmaq üçün hər tövr gömrük, aksiz və polis işlərini öhdəsinə götürüb həmçinin ekspedisiya əməliyyatını ifa edir:

a) Əcnəbi məmləkətlərdən Azərbaycana gətirilən və geri aparılan yükləri, həmçinin tranzitlə Azərbaycandan keçən yükləri;

b) Ağstafa Gömrük Acentəliyi adına vəsiqələrlə göndərilmiş malları;

c) Xüsusi adamlar adına gömrükxanaya göndərilmiş malların poşlin [və] gömrük işlərini əmələ gətirməkdən ötrü yük sahibi tərəfindən nakladnoyda qeyd olunaraq acentəyə veriləcəkdir və;

d) Sərnişinlər tərəfindən Ağstafa gömrükxanasında qalan yüklər və sərnişin əşyası.

Bütün bu işlərin ifası üçün Dəmiryol Gömrük Acentəliyi zeyldəki [aşağıdakı] komisiyon vergisi alır:

Gömrüksüz gətirilən mallara – puda 3 qəpik, gömrüklü gətirilən mallara – puda 2 qəpik, gömrüksüz aparılan mallara – puda 4 qəpik, spirtdən başqa – puda 3/8 qəpik, neftdən başqa – puda 1/8 qəpik. Gömrüklü gətirilən və aparılan malların, hansıların ki gömrük xərci 1000 (min) manatdan yuxarı deyil, hər 10 manata 3 qəpik, min (1000) manatdan yuxarı olarsa hər 10 manata 30 qəpik.

Hər göndərilən mallardan yaxud hər vaqondan vergi 15 manatdan az olmalıdır.

Ağstafa gömrükxanasından keçib Azərbaycanın daxili gömrükxanalarına gedən mallara puda – 1 qəpik, tranzit mallara puda – 5 qəpik, göndərilən mallara hər nakladnoya – 5 manat, baqaj və baqaj yükü aparıldığı zaman bir baqaj qəbzi ilə bir taya – 5 manat və hər aparılan taya – 2 manat.

Dəftərxana, posta və qeyri əlavə vergilərə gəldikdə, acentəlik təyin olunmuş dəmiryol taksasına görə vergi alır.

Kargüzar əvəzinə (imza)

T-211

ÇOCUQLARIN BƏLƏDİYYƏ MƏKTƏBLƏRİNƏ QƏBUL OLUNMASI

Bələdiyyənin Maarif şöbəsi bununla əhaliyə elan edir ki, həmin ağustosun əvvəllərindən sentyabrın 10-una kimi şəhərin ünas və zükur [qız və oğlan] məktəblərində oxumaq istəyən çocuqların (qız və oğlan) ərizələri Məkatib [Məktəblər] şöbəsində hər gün saat 11-dən 2-yəcən qəbul olunur. Uşaqların sinni [yaşı] 7 yaşından aşağı olmasın.

T-213

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

7 avqust iclası*

Avqustun 7-də iclasda ibtida Azərbaycanda bələdiyyə məclislərinə vəkillər

* İyulun 31-i və avqustun 4-də dəxi iclas təyin edilmişdi. 4 avqust iclası baş tutmadı. İyulun 31-indəki iclasda qəzetəmizin nümayəndəsi idarə işlərindən dolayı iclasın axırınadək olmadığından, məlumat verə bilmədik.

intixabı [seçilməsi] haqqındakı qanun layihəsi və aksiz vergisi nizamnaməsinin təbdili [dəyişdirilməsi] barəsindəki layihəyi-qanuniyyə [qanun layihəsi] qiraət və qəbul edilir.

Sonra, Məclisi-Məbusan ikinci müavinisədr inxıtabı məsələsi qalxır. “İttihad” fraksiyası Sultanməcid Qənizadənin namizədliyini qoyur. Başqa fraksiyalar namizəd göstərməyirlər. Rəyə vəz edildikdə [səsə qoyulduqda] 45 səs ilə Sultanməcid Qənizadə ikinci müavin intixab edilir.

Badəhu [ondan sonra] təbəəlik haqqındakı qanun layihəsinə keçilir.

Rəis əfəndi layihənin istecalı haqqında bir təklif varid olduğunu bəyan edir. Təklif biləetiraz qəbul olunur və layihənin müzakirəsinə keçilir.

Kravçenko (Slav-Rus Cəmiyyəti nümayəndəsi, keşiş) - Rusca bir nitq irad edir. Nitqinin müxtəsər məzmunu budur:

Təbəəlik məsələsi qanuni-əsasidən [Konstitusiyanın tərkib hissələrindən] olduğu üçün bu xüsusdakı layihəyi-qanuniyyə Məclisi-Müəssisan tərəfindən qəbul edilməlidir və ancaq Məclisi-Müəssisan qəbul edə bilər. Həm də böylə qanunlar bir məmləkətdə o vaxt qəbul edilə bilər ki, məmləkətin istiqlalı millətlər, dövlətlər tərəfindən qəbul və təsdiq edilmiş olsun. Binaənileyh [ona görə], Azərbaycan beynəlmiləl etiraf və təsdiq edilməmiş və Məclisi-Müəssisan çağırılmamış təbəəlik qanununun qəbulu əleyhindəyiz. Bundan əlavə, təbəəlik qanunu beynəlmiləl bir məsələ olduğundan məmləkətin, dövlətin ümum beynəlmiləl işlərindən məsul olan Xariciyyə Nəzarəti tərəfindən idxal edilməlidir,

nəinki Ədliyyə Nəzarəti tərəfindən. Ona görə, biz bu qanunun Ədliyyə Nəzarəti tərəfindən verilməsinə təəccüb edirik. Bir də, bu qanunda bir çox nöqsan var. Məsələn, layihəyi-qanuniyyəyə görə 1870-ci ildə məsələn Gəncədə anadan olub üç yaşında ikən 1873-də Tambov şəhərinə getmiş, orada böyümüş, evlənmiş, övlad sahibi olmuş bir adam bu gün birdən-birə özü, əyalı, övladı və bütün nəslə, həpsi üçün nagəhani [gözlənilməz] bir surətdə Azərbaycan təbəəsi elan edilir. Böylə də şey olarmı? Bu cür qanun feilən cari ola bilərmə? Feilə çıxarılması aydın-aşkara mümkün olmayan bir əsas da qanuna daxil edilərmə? Əlavə, qanunda göstərilir ki, üç ay müddətində hər kəs özünün təbəəliyini xəbər verməlidir. Mən sual edirəm, indiki şərait-həyatıyyə altında mümkündürmü ki, uzaqda yaşayan bir adam bu müddət zərfində hökumətə xəbər verə bilsin? Halbuki böylə bir az müddətdə uzaqda yaşayanlar heç qanunun verildiyindən belə xəbər tuta bilməzlər. Bundan maəda [bundan əlavə], kənarda yaşayıb da sonra Azərbaycan daxilinə qayıdan bir adam Azərbaycan təbəəsi olmaq istəmədiyini bildirsə nasıl olar? Qanuna görə, bunun üçün yalnız bir ərizə vermək kafi deyildir. Halbuki böylə şeylərdən çox müşkülət və sıxıntılar törəyə bilər. Nəhayət, burasını da qeyd etməliyiz ki, bu qanun tərtib verilərəkən Rusiyanın haqqına riayət edilməmişdir. Bu gün Azərbaycan təbəəsi edilmək istənilənlərin həpsi Rusiya təbəəsi idilər. Şimdi onları Rusiyadan ayırmaq mövcibi-cəza [cəzalandırılmağa səbəb olan] bir əməldir.

Bu adamların Azərbaycan təbəəsi olmalarına Rusiyanın rızasını hasil etmək lazımdır. İştə bu mülahizə dəxi qanunun vaxtından tez verilmiş olması haqqındakı rəyimizi təyid [təsdiq] edir. Binaənileyh, biz bu qanunu vaxtsiz və qeyri-kafi sayaraq qəbulunun təxirə salınmasını təklif edirik.

Vanseviç (Polyak) - Yenə rusca bir nitq söyləyərək sabiq natiqin əsassız rəy və mülahizələrini rəddlə, qanunun qəbulunu müdafiə edir. Deyir ki:

Burada deyirlər, bu qanunu ancaq Məclisi-Müəssisan qəbul edə bilər. Bu fikir yanlışdır. Çünki bir məmləkətdə hankı qanunun nə vaxt tərtib və qəbul edilə bilməsi hüquqi-düvəl və beynəlmiləl [dövlətlər hüququ və beynəlmiləl hüquq] ilə təyin edilməmişdir. Binaənileyh, şimdi bu qanunu vermək vaxtı deyil, yaxud bu qanunu Məclisi-Müəssisan dəvətində qəbul etmək olmaz demək, səhvdir və həman Məclisin çağırılmamış olması heç vaxt təbəəlik qanunu qəbuluna mane olammaz. Azərbaycan istiqlalının millətlər tərəfindən etiraf və təsdiq edilməsinin də bu məsələyə dəxli yoxdur. Doğrudur, beynəlmiləl qəbul və təsdiq edilmək məmləkətin bütün işlərini möhkəmləşdirər, təqviyə edər [qüvvətləndirər]. Fəqət bu demək deyil o vaxtadək məmləkətdə heç bir qanun qəbul ediləmməz. Binaənileyh, mən beynəldüvəl [dövlətlərarası] və beynəlmiləl hüquq əsası ilə deyirəm ki, bu qanunu biz indi də qəbul edə bilərik. O ki, deyirlər, Məclisi-Müəssisan tərəfindən ancaq qəbul edilməlidir, mən deyirəm, biləks [əksinə], biz bu qanunu Məclisi-Müəssisan

dəvətindən qabaq qəbul etməliyiz, çünki təbəəlik qanunu qəbul edilmədikcə heç Məclisi-Müəssisan əzası [üzvləri] seçilə bilməz. Odur ki, biz bu qanunu indi qəbul etməliyiz.

Yalnız mən təklif edərdim ki, ikinci maddədə “əgər onlar əsgəri xidmətlərini görmüşlər və ya əsgərlikdən azaddırlarsa” cümləsi həman maddədən çıxarılsın.

Əhməd Cövdət (Sosialist) - Təbəəlik qanununun əsasən qəbuluna zənnimcə burada bir neçə adamdan başqa kimsə əleyhdar deyildir. Həm də böylə də olmalıdır. Zira madam ki, inqilab qanununa görə, elani-istiqlal etdik və xüsusi hökumət təşkil etdik, dövlət əzası qoyduq, böylə olan surətdə əlbəttə öz məmləkətimiz içində hər növ qanun qəbul edə bilərik və kimsənin buna sözü ola bilməz. Öz məmləkətimizdə öz qanunumuzu qəbul etmək üçün Rusiyanın rızası, yaxud Paris Konfransının icazəsini də gözləməyinə ehtiyac yoxdur. Bununla bərabər, madam ki, biz məmləkətimizdə bir burjua hökuməti təşkil etdik, burjua ruhunda olan qanunu da qəbula məcburuz. Fəqət ümumiyyətlə qanunun əsaslarını qəbul etməklə bərabər, bəzi maddələrin bir qədər dəyişməsinə lazım bilirik. Məsələn, qanunun bir maddəsində deyilir ki, Azərbaycan daxilində anadan olanlar Azərbaycan təbəəsi olurlar. Kənarada doğulanlar isə Azərbaycan təbəəsi olmaq istərsələr, bu xüsusda məqami-aidinə [aidiyyətli quruma] ərizə verməyə məcburdurlar. Bunu bilməlidir ki, Azərbaycan daxilində yüz minlərcə adam var ki, bu maddə ilə təbəəlikdən kənar edilirlər. Doğrudur, eyni qanun ilə

onlara ixtiyar verilir ki, Azərbaycan təbəəsi olmaq istərsələr ərizə versinlər. Amma o adamların çoxu savadsız olduğundan, qanunun qəbulundan verilən möhlətdən və qaydadan heç xəbərləri olmayacaq. Ona görə də müəyyən vaxtadək ərizə verə bilməyəcəklərdir. Nəticədə isə özlərinin xəbəri olmadan təbəəlikdən çıxmış olacaqlardır. Ona görə, bizcə lazımdır ki, əksini tələb edək. Yəni qanunun maddəsini öylə dəyişdirməlidir ki, hər kəs təbəə olmaq istəməsə iki ay müddətində bu xüsusda ərizə versin. Öylə olmaz isə çox böyük müşkülət çıxar. Biz təklif edirik, maddədə göstərilsin ki, elani-istiqlal edildikdə burada olanların həpsi Azərbaycan təbəəsidir və hər kəs təbəə olmaq istəməsə, ərizə verməlidir. Bundan əlavə, ikinci fəsil 5-ci maddədə Azərbaycan təbəələrinin övsafından [xüsusiyyətlərindən] bəhs olunur, deyilir ki, əxlaqi-həsənə [gözəl əxlaq] sahibi, xidmətdar və kəndi qüvvəsi məsaisi ilə yaşamağa müstəid [qabil] olan adamlar təbəə ola bilərlər. Fəqət müərrifliyi kim edəcəkdir [kim zəmanət verəcək, kim tövsiyə edəcək]? Polis məmurları. Onlar da, əlbəttə ki, bəyənmədikləri, xoşlanmadıqları adamlara müərriflik etməyəcəklərdir. Polisin ən artıq bəyənmədiyi, xoşlanmadığı da fəhlə sinfidir. Ona görə də bu maddədən ən artıq mütəzərrir olan [zərər görəni] fəhlə olacaqdır. Binaənileyh, biz həman maddənin ləğvini təklif edirik. Bir də qanunda göstərilir ki, Azərbaycan təbəəsi olmaq istəyən əcnəbilər polis idarəsi vasitəsilə Daxiliyyə Nəzarətinə ərizə verməlidirlər. Bununla bərabər, hələ bir neçə sənəlik bir müddət dəxi təyin edilir. Bizcə böylə

müddət və möhlət təyin etməyə əsla ehtiyac və lüzum yoxdur. Digər tərəfdən də bu and içmək məsələsi... Məncə bu dəxi fəzlədir. Çünki təbəə olmaq istəyənlərin andına inanacaq olursaq, daha qanunun qabaqkı maddələrinə (şürut və qüyuda) [şərtlərə və qeydlərə] ehtiyac qalmaz. Yetər ki, bir adam gəlib Qurana yainki İncilə and içsin. Amma böylə deyildir. Təbəə olmaq üçün bir çox şərtlər və qeydlər var. Əgər o şərt və qeydlərə əməl ediləcək olarsa, o halda and içməyə ehtiyac qalmaz. Bir də nəzərdə tutulur ki, and müqəddəs bir şeydir. Onu sındırmaq olmaz. Amma həyat başqa cür göstərir. Məsələn bir vaxt Rusiyada and içilmişdi. Halbuki inqilab qoparıldı, hətta imperator taxtından da devrildi. Deməli, and içmək sədəqəti təmin etməyir. O mənaya gəldikdə, andın qiyməti yoxdur. And müqəddəs bir şeydir. Amma biz bu babda and verdirmək, qövli-şərəflə [şərəf sözüylə] söz almaqla and içmənin və söz vermənin müqəddəsliyini pozuruq. Binaənileyh, zənnimizcə qanunun bu maddəsi dəxi fəzlədir.

Bundan maəda, qanunun üçüncü maddəsində denilir ki, təbəəlik haqqını itirmiş və sonradan iadə etmək [geri almaq] istəyənlər bu xüsusda ərizə verdikdən sonra 5 il gözləməlidirlər. Biz beş sənəni artıq sayaraq 2 sənə təklif edirik. Vaxtilə qanun layihəsi maddə-maddə müzakirə edildikdə, hər maddə haqqında rəy və mülahizəmizi ayrı-ayrı və müfəssələn [təfsilatlı] bəyan edəcəyiz.

İmdilik ümumiyyətlə biz qanunun əleyhində deyiliz.

(bitmədi)

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan simsiz teleqrafının aldığı bolşevik xəbərləri)

Kamişin yaxınlığında

Avqustun 4-də Samaradan xəbər verirlər ki, Kamişin şimal-qərbində bolşeviklər düşmənin iki süvari dəstəsini dağıdıb piyada alayını tamamilə əsir etməklə, bir çox top və başqa şeylər qənimət almışlardır.

Macarıstanda

Sosialist hökuməti iclas salonunda olduğu zaman jandarmırlar gəlib hökuməti qovmuşlar. Ershersoq İosif [Avqust] Baş nazir olmaq üzrə yeni qaragüruh hökuməti təşkil edilmişdir.

İngilis əsgərlərinin Rusiyadan gəlmələri

İngiltərə Hökuməti general Roulinsonu xüsusi sifarişat ilə Arxangelskə göndərir ki, İngiltərə əsgərlərini Rusiyadan aparsın.

Romanıyalıların iştahası

Avqustun 6-da Nauendən xəbər verirlər ki, romanıyalılar Macarıstan Hökumətinə böylə bir mütarikə şəraiti [atəşkəs şərtləri] təqdim etmişlərdir:

- 1) Macarıstan ordusunun miqdarı 15 min edilsin;
- 2) Hərbi zavodlarda işlər dayandırıl-sın;
- 3) Hərbi zavodlar romanıyalılara verilsin;
- 4) Mühimmatı-hərbiyyə, 50 faiz dəmiryol ləvazimatı və 30 faiz kənd və

fəllahət [kənd təsərrüfatı] makinaları təslim edilsin.

İsveçrədə

Bazeldə baş verən ümumi tətill kapitalist hökuməti əleyhinə müsəlləh [silahlı] surətdə çıxmaq halını alır. Bir çox əməllər [fəhlələr] tufənglərlə küçəyə çıxmışlardır.

Donanma

Avqustun 7-də Liondan xəbər verirlər ki, Fransa Şurayı-Vükəlası [Nazirlər Kabineti] ticarət donanmasının bərpa edilməsi üçün 1 milyard 830 min frank verilməsini Palatadan xahiş edir.

Yudeniçin məqsədi

Helsinqforsdan [Helsinki] xəbər verirlər ki, Helsinqfordsda general Yudeniç tərəfindən təzə hökumət təşkil edilmişdir. Bu hökumət “Siyasi Konfrans” adlanır və qəsdı də budur ki, Petroqrada şəhəri Ağ qvardiya əsgərləri tərəfindən alınan kimi Petroqrada Hökuməti olsun.

Cəbhələrdə

Şimali cəbhədə: Morşan[ka] səmtində bolşevik əsgərləri Murman dəmiryol xətti boyu müvəffəqiyyətli hücumda keçmişlərdir. Jmerin rayonunda Severinovka istasyonunda düşmənin bir zirehli qatırı bolşeviklərin topxanası tərəfindən dağıdılmışdır.

Şərq cəbhəsində: Tsarev rayonunda Volqa nəhrinin sağ sahilində bolşeviklərin hücumu genişlənməkdədir. Əsirlər alınıb 20 pulemyot və bir çox başqa mühimmat alınmışdır. Orenburq və Stelita-

mak rayonlarında bolşevik əsgərləri hücumda davam edib 20 verst irəliləmişlərdir. Yuxarı Ural rayonunda bolşeviklər Çistoye istasyonuna çıxıb düşmənin zirehli qatarının yolunu kəsmişlərdir.

Romaniyalılar

Peştdə 70 min Romaniya qoşunu var.

Triest davası

Nauendən xəbər verilir ki, Triestdə fəhlələr ilə İtaliya qoşunları arasında küçədə şiddətli vuruşmalar olmuşdur. Ölənlər və yaralananların miqdarı hələ müəyyən edilməmişdir. İtaliya komandanlığı çox adamları həbs etmişdir.

Romaniya və macarlar

Bükreş [Buxarest] - Transilvaniyadan xəbər verirlər ki, Macarıstan qırmızı qoşunları çex-slovak cəbhəsindən geri çəkilib Tisada romaniyalılara hücum etmişlərdir. Vuruşma davam edir.

Altı adamın həbsi

Hələbdə İngilis Komandanlığı son erməni qırğınında ittiham edilən və başçı hesab olunan altı adamı həbsə almışdır. Ermənilərə təklif edilmişdir ki, qarət olunmuş mallarının davasını başlasınlar.

Şahi-məxlu

London Avamlar Kerasında Risə cavabən Harmsvort bəyan etmişdir ki, şahı-məxlunun [taxtdan salınmış şahın] təzədən İrana qayıtması haqqında hökumətdə öylə məlumat yoxdur. Bu xüsusda məlumat cəm edilir.

Macarıstanda yeni inqilab

Avqustun 9-da Nauendən xəbər verirlər ki, İngiltərə Hökuməti Macarıstanda Ali Hökuməti[n] Frans Ferdinandın oğlu hersoq Qoqenberqskiyə [Hohenberg hersoquna] verilməsi üçün müzakirət başlamışdır. Lakin bu müzakirət nəticəsiz olmuşdur. Bundan sonra hersoq İosifə müraciət edilmişdir. Əsgəri bir heyət hersoq İosifin yanına getmişdir ki, İosifdən böhranı həll etmək işini öz əlinə almağı xahiş etsin. Hersoq Peştədə olan İngiltərə heyəti ilə müzakirata başlamaya hazır olduğunu izhar etmişdir. Hər bir şeydən əvvəl hökumət polisəsi cəm edilmişdir. 8 min müsəlləh [silahlı] adamdan ibarət könüllü dəstəsi hazırlanmışdır. Sabiq nazirlər yanına gedən heyət onların istefasına müvəffəq olmuşdur. Onlar müvəqqəti həbs edilib sonra azad olunmuşlardır. Həyəcandan qorxan Romaniya əsgərləri komandanı Romaniya qarnizonuna hazır olmaq əmrini vermişdir. Heyət naçalnikləri hamısı təzə hökumətə müavinət edəcəklərini bildirmişlər. Hersoq İosif öz sarayındadır. Vyanada olan Macarıstan səfiri gizlin sənədlərin hamısını yandırdıqdan sonra gecə öz avtomobilində qaçmışdır. Sabahı günü Macarıstan anarxistləri Səfarətə [Səfirliyə] gəlmişlərdir. Zabitlər Səfarət qulluqçularını döyüb pəncərədən dışarıya atmışlardır.

Bolşeviklərin məlumatı

Samara - Kolçak Çələbini tərək etdikdən sonra üç diviziya qoşun cəm edib öz komandanlığı ilə Çələbiyə hücum etmişdir. Çələbinin cənub və şimal tərəfində 6 gün qızğın müharibə davam

edirdi. Düşmənlər tamamilə məğlub olmuşlardır. 11-ci diviziyadan 5 min nəfər, 13-cü diviziyadan 4 min nəfər əsir alı[nı]b Kolçak ordusu tamamilə məhv edilmişdir. 4 min ədəd yüklü vaqon, 100 parovoz, külli sklad [anbar] və ərzaq qənimət alınmışdır. Bu qələbə göstərir ki, Kolçakın bütün qüvvəsi məhv edilmişdir.

* * *

N-ski ordunun ştabı - Fərarilər Kolçak arxasında Kostanay şəhərinin üsyançılar tərəfindən işğalını böylə təsvir edirlər: Şəhər 10 gün üsyançıların əlində olmuşdur. Gələn qüvvə ilə amansız bir surətdə üsyan yatırılmışdır. Hər iki tərəfdən iki min tələfat vardır. İki alay Torqaya yaxlaşmışdır. Kolçak ordusunun halı getdikcə fənalaşır. Dabravolların çoxusu bizim tərəfimizə keçir.

- 2 -

Son müharibədə bizim qarşımızda iş görən Serdobski alayı bizim tərəfə keçmək istədiyini bildirir. Həman alayın bir hissəsi Şura torpağındadır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Royterin 19 iyul tarixiylə məlumatı

Paris - Müttəfiqlər Bolqariyadan təvəqqe etmişlər ki, öz nümayəndələrini Parisə göndərsinlər ki, onlara sülh müahidənaməsi [sazişi] təslim edilsin. Diplommatlar bəyan edirlər ki, Almaniya tərəfindən müahidənamənin təsdiqi o

vaxta qədər düz olmayacaqdır ki, Prussiya və Bavariya Parlamanı tərəfindən təsdiq edilməyər.

- Royterə rəsmən xəbər verilir. Rəsmi surətdə Müttəfiqlər Almaniya tərəfindən müahidənamə imzasının təsdiq edilməsi xəbər alınan kimi, Almaniya üzərindən abluka [blokada] qaldırılacaqdır. Fəqət bununla ticarəti məhdudət [ticarət məhdudyyəti] tamamilə ləğv edilməyir.

Paris - Son Fiume məsələsini həll etməkdən ötrü, Fiumeyə xüsusi komiyaon ezam edildiyindən dolayı qət olunmuşdur [qərara alınmışdır] ki, Fiumeyə Müttəfiqlərin üç hərə bəmisi göndərilsin. Bu gəmilərin birisi ingilis, birisi fransız, birisi də Amerika paroxodu olacaqdır. İtaliya gəmiləri hal-hazırda Fiumədədir.

- Müttəfiqlərin Ali Şurası sabahdan etibarən Almaniya ablukeyi[nin] qaldırılmasına qərar qoymuşdur.

Roma - Tittoni Palatada demişdir ki, nə qədər diplomasi mübarizə davam edir, millət çalışmalıdır ki, İtaliya danışığa girişdiyi millətlə ixtilaf əmələ gətirməsin. O, lazım dərəcədə İtaliya millətinin həyəcanını düşünür, fəqət ümid edir ki, bir həftəyədək etilafa [razılığa] gəlmək mümkün olacaqdır.

- Dövəli-müttəfiqə [Müttəfiq dövlətlər] ilə Polşa arasında bağlanmış olan əhdnamə Polşada olan hər növ millətlərin həyatını və hürriyyətini təmin edir. Polşada sakin olan nemeslər, avstriyalılar,

macarlılar və ruslar Polşa təbəəsi hesab ediləcəkdirlər. Polşalı olmayan polyak təbəələrinə ana dilində oxumaq müsaidə ediləcəkdir. Yəhudi dini qanunlarına müxalifət edən hər növ maneələr ləğv ediləcəkdir.

Paris - Bu gün Sülh Konfransı şurası Tyanszində Avstriyaya məxsus olan imtiyazların İtaliyaya verilməsi kimi İtaliya mürəxxəslərinin [nüməyəndələrinin] tələbini müzakirəyə qoymuşdur.

QƏZETƏLƏRDƏN

Cənubi Amerikada inqilab

Cənubi Amerikada növbəti inqilab başlamışdır. Yevropaya çatan birinci xəbərlərə görə, iki alay milis və polise dəstəsi gecə Peru paytaxtı Limada rəisi-cümhur sarayına hücum edib rəisi-cümhur Pardonu həbs etmişlərdir. Sonra üsyan edənlər Auqusto Leqiyanı rəisi-cümhur elan etmişlərdir. Bir neçə güllə atılmışdır ki, bunlardan heç kəs zərər didə olmamışdır. Sonra alınan xəbərlərə görə, Leqiyanın rəisi-cümhur olmasına ordu, donanma və əhalinin çox hissəsi bir bərabərdə hüsn-təvəccöh göstərmişlərdir. Leqiya əhvali-hazirə haqqında məruzə verməkdən ötrü bir konqre dəvət etmək niyyətindədir. Pardo Qanuni-əsasını xələdar etməkdə müttəhim edilir [Konstitusiyanı pozmaqda günahlandırılır]. Axırınıcı alınan xəbərlərdə deyilir ki, Leqiya qanuni surətdə itixab olunmuş [seçilmiş] rəisi-cümhurdur. Pardo öz vəkaləti qurtardığından hökuməti ona

verməli imiş. Əski hökumət öz razılığı ilə hökuməti əldən verməyəcəyi təhlükəsinə görə Leqiya və onun tərəfdarları bu cür təcavüzkarənə bir işə məcbur olmuşlardır. Bu inqilab heç bir protestoya səbəb olmamışdır. Əhali asayışı saxlamaqdadır.

Amerikada nizamsızlıq

Londondan xəbər verirlər ki, Vaşinqtonda ağlar ilə qaralar arasında yenə təzədən müsadimə [toqquşma] olmuşdur.

Avstriyada

Londondan xəbər verirlər ki, Renner Avstriya Xariciyyə naziri təyin edilmişdir.

Rumınlar Peştədə

Romaniyalılara təklif ediləcəkdir ki, əsgərlərini Peştədən çıxarsınlar. Peştəyə göndərilən müttəfiq heyət Macarıstanın yeni kabinetinin hərəkətinə kontrolluq edəcəkdir ki, tezliklə Macarıstan Qırmızı Ordusu tərxis edilsin.

İngiltərə donanmasının xərci

Londondan xəbər verirlər ki, İngiltərə donanması zabitlərinin məvacibi artırıldığından, İngiltərə donanmasının xərci ildə iki milyon ingilis lirəsi artmış olur.

Fransız-İtaliya ittifaqı

Londondan xəbər verirlər ki, İtaliyanın Baş naziri Nitti Yevropanın gələcək sülh əsası olaraq Fransa-İtaliya ittifaqına xüsusi əhəmiyyət verir.

Almaniya konsulları qəbul edilməyir

Xarkovda general Lukomski bir əmr-

namə sadir edərək [əmr verərək] təklif edir ki, dabravollar tərəfindən işğal edilən yerlərdəki alman konsulları qəbul edilməsin. Yalnız qanuni Rusiya hökuməti ilə Almaniya arasında müahidənamə [saziş] bağlandıqdan sonra Almaniya ilə əlaqə başlanıla bilər.

Admiral Kolçakın siyasəti

Hal-hazırda Kolçak nümayəndəsi sifəti ilə Parisdə bulunan sabiq Xariciyyə naziri Sazonov bu yaxınlarda Amerika qəzetəsi müxbirinə admiral Kolçakın Rusiya daxilində yaşayan və muxtariyyət istəyən millətlərə nə nəzərlə baxdığından məlumat vermişdir və demişdir:

“Təbii, millətlərə muxtariyyət məsələsi Məclisi-Müəssisan tərəfindən həll ediləcəkdir. Məclisi-Müəssisan da ancaq Kolçak tərəfindən Moskva işğal edildikdən sonra ola biləcəkdir. Məclisi-Müəssisan qətnaməsinədək muxtariyyət məsələsi müvəqqətidir. Hər halda, Kolçak ədəmi-mərkəziyyətə çalışmayıdır. Amma çarizm vaxtında həddən ziyadə mərkəziləşmiş idi.”

Sazonov əlavə söyləmişdir ki:

“Yeni Rusiyada məhəlli intixab edilmiş müəssisələr bütün həyatın əsası olacaqdır. Əhali məhəlli məsələləri bu müəssisələrdə həll edəcəklərdir. Mərkəzi dövlət məmurları isə Məclisi-Müəssisan qərarına görə, ümumi məsələlərə məşğul olacaqdır.”

Rusiyada yaşayan millətlərin mədəniyyət və adatları [adətləri] müxtəlif olduğu üçün məhəlli idarə forması da müxtəlif olacaqdır. Hər bir millətə öz adət və qanunları ilə yaşamağa müsaidə ediləcək, onlar öz dil və dinlərində sər-

bəst olacaqdırlar. Fəqət bu cür muxtariyyət Rusiyanın vahidliyinə mümaniət [maneçilik] etməməlidir. Muxtariyyət bundan ibarət olacaqdır ki, məhəlli qanun tərtibverici müəssisələr (bunlar əhali tərəfindən seçilməlidir) məhəlli mədaxil və məxarici kontrol edəcək və işlərin ədalətlə aparılmasına nəzarət edəcək. Əhalinin etnoqrafi cəhətcə oblastlar təşkil ediləcəkdir. Mərkəzi hökumət öhdəsində zeyldəki [aşağıdakı] şeylər qalır: xarici rəbitə, ordu, flot, pul, yollar, ali məhkəmə, baş və mülki qanun tərtibi. Yeni məşrutə [konstitusiya] ilə Rusiyada əqəliyyətdə [azlıqda] olan millətlərin hüququna riayət ediləcəkdir.

Biz anlayırıq ki, bir çox millətlərin nümayəndələri bizlərə inanmayırlar. Keç-miş tarixdən bu etibarsızlıq bizim haq-qımızda ədalətsizlikdir. Fəqət biz bunlara səbr edirik.”

Borisoqlebsk - Uryupinsk dairəsində Denikin qoşunları arasında həyəcan vardır. Onlarda aclıq vardır. Denikin ordusu Xopyor okruqunu təxliyə edirlər.

Çıkaqoda təyyarə qəzası

Londondan xəbər verilir ki, sənişin təyyarəsi qəzaya uğrarkən bir çoxları atəş içində məhv olmuşlardır, 27 nəfər isə ağır surətdə yaralanmışlardır.

Əfqanıstanda

Londondan yazılır: Hindistan vis-kralına yazmış olduğu məktubunda əfqan əmiri vis-kralın Əfqanıstana olan dostanə əlaqəsindən son dərəcə məmnun qaldığını bildirir. Əmir məktubunda əlavə edir ki, lütfi-rəbbani [Allahın kömə-

yi] ilə hər iki məmləkət arasında sülh əqd ediləcəkdir.

CƏNUBİ RUSİYA KONFRANSI

Cənubi Rusiyada vücuda gələn hökumətlər kəndi aralarında əlaqə və rəbitəni və Dabravol ordusuna olan münasibətlərini aşkar etmək üçün məlum olduğu üzrə Yekaterinodarda bir konfrans dəvət etmişdilər. O konfransa Azərbaycan Hökuməti nümayəndəsi dəxi dəvət edilmişdi. Lakin dəvətnamə gec alındığından, Azərbaycan Hökuməti tərəfindən nümayəndə gedə bilməmişdi.

Konfrans baş tutub bir neçə iclaslar olmuşdur. General Denikin nümayəndələri tərəfindən konfransa bir proqram təqdim edilmişdir. Bu layihəyə görə, general Denikin Cənubi Rusiya cümhuriyyətlərinin istiqlalıyyətinə deyil, muxtariyyətlərinə belə razı deyildir.

Təqdim edilən proqramın bir maddəsində deyilir ki:

“Vahid və bölünməz Rusiya hökuməti admiral Kolçak ali hökumət etiraf [qəbul] edildiyi zamandan bərpa edilmişdir. Məclisi-Müəssisana qədər məzkur [deyilən] hökumət Rusiya bərpasının daimi əsaslarını müəyyən etməlidir. Hazırkı şərait üzrə bütün Rusiya və onun hissələri ancaq ali hökumətdən və ya onun yerini dolandıran vəkillərdən qüvvə ala bilər.”

Bu surətlə görürsünüz ki, Denikin öz sözünü demişdir.

Aşkardır, Cənubi Rusiya konfransı buna razı ola bilməzdi. Məsələ böylə ol-

duqda, Denikin nümayəndələri birinci maddənin təbdilinə [dəyişdirilməsinə] razı olmuşlardır ki, məhəlli [yerli] qanunverici müəssisələr və ali hökumət vasitəsilə muxtariyyət bərpa edilsin. Bu qərar üzrə ali hökumət muxtariyyət məsələsində öz hökumətinin məhəlli qanunverici müəssisələri ilə təqsiminə [bölüşdürülməsinə] razı olmağa məcbur olmuşdur. Həmçinin ali hökumətin muxtariyyətə olan münasibəti haqqındakı məsələdə də güzəşt edilmişdir. Belə ki, ali hökumətin məhəlli qanunverici idarələrə və məhəlli təşkilatların qanuni-əsasınə [konstitusiyasına] təcavüz etməyə haqqı yoxdur.

Burada bir məsələ vücuda gəlmişdir ki, nə Denikin nümayəndələri, nə də oblast nümayəndələri güzəştə getmək istəməmişlərdir. Məsələ buradadır ki, məhəlli [yerli] Məclisi-Məbusanların fəaliyyətləri nədən ibarət olacaqdır: qanun verməkdən, yaxud ancaq müşavirədən? Denikin nümayəndələri təkid etmişlər ki, oblast nümayəndələri qanun vermək deyil, ancaq müşavirə işlərinə məşğul olsunlar.

Bütün hökuməti öz əlinə almaq təşəbbüsəti general Denikin proqrammasının 6-cı maddəsində aşkar surətdə söylənir. Həmin maddə budur:

“Ali Hökumət hakimiyyəti olduğu halda və Ali Hökumət namından Rusiyanın əlahiddə oblastlarında hərəkət edən ümumi məmləkət Ali Hökuməti əhvali-hazirə şəraitincə idarə işlərində vəkaləti tamamilə öz əlinə almalıdır və hökumət təşkilatı işində Baş komandanın nümayəndə təşkilatından qanun verməsi indiki şəraitə görə mümkün deyildir ki, ələlxusus ki nümayəndə təşkilatı ancaq müşavirəçilikdən ibarətdir.”

Denikin nümayəndələri bu maddəni konfransda belə təfsir etmişlər ki, Ali Şuranın əksəriyyət və əqəliyyətinin [azlığının] rəyi Baş komandana vagüzər edilir [tapşırılır] və Baş komandan hətta əqəliyyətin rəyini də təsdiq edə bilər. Ali Şuraya daxil olan təcili məsələ Baş komandan tərəfindən təkliddə həll edilə bilər.

Oblast nümayəndələri Denikin bu arzusuna güzəşt etmək imkanı bulmayıblar. Denikin nümayəndələri dəxi qanun vermək işlərini Ali Şuraya vagüzər etməyi qeyri-mümkün hesab etmişlərdir.

Konfrans işləri avqustun 17-nə qədər təxirə salınmışdır. Ali Şuranın qanun vermək və müşavirəçiliyi məsələləri haqqında Denikinlə müzakirat aparılır. Denikin hökuməti əlindən buraxmağa razı olub-olmayacağını gələcək göstərəcəkdir.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

Daxiliyyə nazirinin həman Nəzarətin Qazaxdakı xüsusi müvəkkili indində [nəzində] 200 süvari, 100 nəfər piyada üçün mənzil və qeyri məxaricatı haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Smeta təsviblə [bəyənilməklə], müşavirəçilik [adı çəkilən] xüsusi müvəkkilə ona buraxılmış məbləğin mabaqisindən [qalanından] 577.850 manat xərcləməyə icazə verilsin.

TACİRLƏRİN NƏZƏRİ-DİQQƏTLƏRİNƏ!

“Azərbaycan” qəzetəsinin 236 nömrəli və 28 iyul tarixli nüsxəsində “Batumi və Bakı arasında” sərlövhəsi ilə tranzit üsulu ilə göndərilən mallara aid bir şey yazılmışdı. Bununla mühərrir əfəndi mal göndərən tacirlərin çəkdiyi müşkülətdən bəhs edir. Məsələn, Batumdan mal göndərmək istəyənlər gərək Batumi şurasına, Azərbaycan siyasi nümayəndəsinə və Gürcüstan konsuluna müraciət edib şəhadətnamələr alsın və bu idarələrə, aldıkları şəhadətnamələr üçün birində 30, o birində 156 və başqada dəxi 50 rublə para vermək məcburiyyətində bulunurlar deyir.

Bundan başqa, aldıkları malüt-ticarəni [ticarət malını] Bakıya tez göndərmək üçün sərnəşin qatarına baqaja verir.

Bununla belə, mallar aylarla istasyonlarda qaldığını əlavə edib, malın Bakıya baha qiymətə tamamilə olmasını göstərir və Ticarət [və] Ərzaq Nəzarətinin nəzəri-diqqətini bu məsələyə cəlb edir.

Mühərrir əfəndinin tacirlər çəkdiyi müşküləti hökumətə göstərmələri, hər halda, şayani-təqdirdir [təqdirəlayiqdir]. Məmləkətin hər işində əhalinin hökumətə müavinət etməsi lazımdır. Fəqət hökumət vaxtilə bu müşküləti həll etmişdir və bu barədə qəzetədə dəfəatla elanlar buraxılmışdır.

Dəmiryol Nəzarətinin üç aydan ziyadədir [artıqdır] ki, Batumda agentı vardır. Hər kəs oradan mal göndərmək istəyirsə, zəhmət çəkib hökumətin agenturası vasitəsilə malını göndərə bilər. Artıq məsarif və ziyadə müşkülət çəkmək

zəhmətindən qurtarıb, göndərdiyi mali vaxtında Bakıda ala bilər.

Binaənileyh [buna əsasən], dübarə tacirlərin nəzəri-diqqətlərini cəlb edib bildiririz ki, Batumda dəniz kənarında Dəmiryol Nəzarətinin agentı Матіевичь cənablarının kontorasına müraciət edib aldıkları malları məzkur [adı çəkilən] agent vasitəsilə göndərə bilər.

Ticarət və Ərzaq Nəzarəti İdarəsi

QARS OBLASTI VƏ ZAQAFQAZIYA KONFRANSI

Müttəfiqimiz Gürcüstan hökuməti son Qars və Naxçıvan vüquatının [hadisələrinin] böyüyüb ciddiyət kəsb etdiyini görərək təlaşa düşür. Bu təlaşla Zaqafqaziya konfransını təzələmək və bununla bərabər, o naxoş vüquatın qabağını almaq təklifində bulunur. Qafqaziyada yenidən töküləcək qanlara mane olmaq insanlığında bulunur. Qafqaziyada daimi olan millət münaziəsinə [münaqişəsinə] bir nəhayət vermək istəyir. Hüdud, hakimlik, müqəddərat məsələsini müharibə ilə deyil, müsalihə [sülh] ilə, konfransla qurtarmaq arzusunu göstərir. Versal Sülh Konfransına Qafqaziyada davam edən vəhşət xəbərlərini əks etdirməyi münasib görməyir. Öz işlərimizə, öz dərdlərimizə özümüzün bir çarə etməsini diləyir. Birər siyasi məqsəd və mənfəət təqib edən avropalılardan, xarici dostların eylədikləri müavinətin ikiüzlü-lüyünü, məzərrətini [zərərlerini] anlayaraq öz qədim qonşularını – Azərbaycanla

Ermənistanı müzakirəyə, müsaliyəyə dəvət edir. Bir az açıqcası harayına çağırır.

Gürcüstanın bu insaniyyətpərvər dəvətini daima qan tökməkdən qaçan həkəm [arbitr] və müsaliyə tərəfdarı olan Azərbaycan qəbul etdi. Qonşumuz Ermənistanın da acı və qanlı təcrübələrindən sonra həqiqəti, doğru yolu anlayıb qonşu dəvətini qəbul edəcəyi məmuldur [arzu ediləndir].

Gürcüstanın bu müsaliyyətpərvər [barışıq tərəfdarı olan] dəvətinə hər kəsin ləbbeyk [hazıram] deyəcəyi, bu insani hərəkəti cümlənin təqdir və təhsin edəcəyi [bəyənilib alqışlayacağı] şübhəsizdir. Dostluq, yaxşılıq, barışıqlıq gec də olsa, hər vaxt məqbuldur. Lakin siyasi dostluqların, siyasi bəsirətin [uzaqgörənliyin] gecikdirilməsi çox vaxt hüsulu arzu edilən etilaf [razılıq] və hüsn-münasibətə mane olmaqda müşkülət törətməkdədir. Bu xüsusda yaxındakı vüqatdan bir neçə misal gətirəlim.

Osmanlılar keçən il dekabr ayında Axısxa və Axalkələk uyezdlərini tərk edib getdikləri vaxt, ora camaatı əllərində böyük bir qüvvət olduğu halda qan tökməyib gürcü hökumətinə təslim oldular. Siyasi vəziyyəti nəzərə alaraq muxtariyyəti-idarə ilə Gürcüstana tabe olmağı məsləhət bildilər. Gürcü hökumətinə itaət edərək öz işləri ilə məşğul olmağa, gürcülərlə qardaşca yaşamağa başladılar.

Heyf ki, Osmanlının ənqazı [dağıntıları] üzərində bir tərəfdən Trabzona, digər tərəfdən Ərzuruma qədər böyük bir Gürcüstan qurmaq xəyalına qapılan gürcü millətpərəstləri müsəlmanlarla xoş keçinmək bəsirətindən məhrum

idilər. Axısxa və Axalkələk müsəlmanlarının təslimini onların miskinliklərinə, əzclərinə, cəhəlatinə həml etdilər [yozdular]. Özgə milləti, özgə din məsləklərini idarə etmək böyüklüyünü, hünərini göstərmədilər. Camaatı idarə namına həddən artıq incitdilər. Silah toplamaq bəhanəsi ilə hüquqi-şəxsiyyətlərinə təcavüz etdilər. Xristian malı deyərək müsəlmanların öz ev əşyasını, yeyəcəklərini əllərindən aldılar. Bütün qulluqçuları özlərindən təyin etdilər. Ən müstəbid, ən ədəbsiz, quldur və əxlaqsız bəylərlə ittifaq edib biçarə əhalini, füqəranı soydular.

Çoxdan bəri rahata möhtac olan camaat umduqlarını bulmayınca ümitsiz olmağa başladılar. Narazılıq getdikcə artdı. İş bu dərəcəyə gəldi ki, camaat hüququnu tələb etməyə məcbur oldu. İdarə başındakı ləyaqətsiz, tədbirsiz gürcülərlə, bəsirətsiz, düşüncəsiz bəzi müsəlmanların şəxsi xətalara isə o məşru [qanuni] tələbi qeyri-məqbul bir hala çevirdi.

İki millət arasında qanlı və qayət acıqlı, intiqamlı müharibə oldu. Hər iki tərəfdən nahaq yerə qanlar töküldü, ocaqlar söndü, yurdlar yıxıldı. Camaat bir ay qədər hər iki uyezdi öz idarəsində saxladı.

Təbii, bu böylə davam edəmməzdi. Gürcü hökuməti 20 min müntəzəm qoşun qüvvəti ilə hücum etdi. Rast gəlidiyi kəndləri yıxdı, yaxdı. Bütün uyezdi, hamı mal, heyvan və əşyasını iynəyə varıncaya qədər qarət edib Gürcüstana apardı.

Bu gün o hadisədən tam 7 ay keçdiyi halda, Axısxa və Axalkələk uyezdləri qarətdən, zülümdən, aclıqdan qurtulam-

mayır. Bir çox kəndlərdə bir cift öküz yox ki, xırmanlarını döysünlər. Bir məşrabaları yox ki, su içsinlər. Camaat müavinətsizlikdən, aclıqdan, yersizlikdən milçək kimi qırılır. Aclıq bir tərəf, tif [yatalaq] və qeyri azarlar bir tərəf. Çox kəndlərin yarı camaatı aclıqdan, azardan qırılmış və indi də qırılmaqdadır.

Gürcülər Axısxa və Axalkələk ilə kifayət etməyərək qarətqər [talançı; quldur] qoşunlarını ta Ərdəhana qədər sövq etdilər. Ərdəhanın taxıl anbarlarını boşaltdılar. Bütün ev əşyalarını yağma edərək Gürcüstana çəkdilər. İdarə yerinə oralarda soyğunçuluq, quldurluq, vəhşilik qurdular. Açıqdan-açığa “intişamcu” [qisasçı] bir hökumət təşkil etdilər.

Çox çəkmədi, gürcülərin böyüməsi erməniləri təlaşa düşürdü. İngilislər vəsitəsilə gürcüləri Ərdəhandan çıxardılar. Bu dəfə Ərdəhana və bütün Qars oblastına ermənilər daxil oldular. Gürcü şaykaları yerinə erməni bəndələri oralara sahib oldular. Biçarə müsəlmanlar otdan qurtulub alova düşdülər.

Bu cür bəlaya, intiqamcu bir hökumət pəncəsinə düşən yalnız Axısxa, Ərdəhan, Qars deyildi. Axır vaxtda Naxçıvan, Şərur, Sürməli və sairə də qurban edildilər. Lakin saxtakarlıq, zülüm, qeyri-təbii halətlər hər nə də olursa olsun davam edəmməyəcəyi kimi, buralarda davam edəmmədilər.

Hər nə surətlə olursa olsun, əhalinin yüzdə 70-80-nini təşkil edən bir əksəriyyət quldur bir əqəliyyəyə [azlığa] tabe ola bilməzdi. Böylə də oldu. Haqq yerini buldu.

İngilis təzyiqli müsəlmanların üstün-

dən qalxan kimi bükülmüş, əzilmiş olan vəziyyət və halət də öz təbii şəklini aldı. Müsəlmanlar üzrlərinə gələn oğruları, qasibləri [qəsbkarları] qovdular, ata-baba yurdlarından çıxardılar. İndi öz yerlərinə özləri sahib olmaq istəyirlər. Lakin əcəba qonşularımız da bu həqiqəti görmək, bu haqqı təslim etmək istəyirlərmi? Öylə sanıram ki, uzun və acı təcrübələrdən sonra onlar da bu təbii halı, bu həqqiməşrunu [qanuni haqqı] sezmək istəyirlər.

İştə, gürcü müttəfiqimizin konfrans dəvəti bizə bir çox gözəl ümidlər verir. Əski qanlı xətalərin təshihinə [düzəldilməsinə] çalışıldığı anlaşılır. Qeyri-təbii halların şəkli-həqiqisinə giriləcəyi umulur. Qonşular arasında daimi bir müsaliyə və müvazinə hüsula gətirilmək istənilməsi hiss edilir.

Gürcüstanın bu dəvəti hüsn-niyətinə böyük dəlildir. Gürcüstanın bu üsuli-siyasəti qonşu haqqına riayət ediləcəyinə açıq şahiddir. İştə, Gürcüstanın bu alicənablığına istinad edərək ümidvar oluram ki, əvvəlki konfransda edilən xəta, yəni konfransa Qars vəkillərinin çağırılmaması bu dəfə təkrar edilməz. İki milyona yaxın nüfusa [əhaliyə] malik olan bir məmləkətin müqəddəratı mütləq o məmləkətin mürəxxəsləri [nəməyəndələri] ilə birlikdə həll edilməlidir.

Azərbaycan köhnə nöqtəyi-nəzərini yenə müdafiə etməli və konfransa Qars vəkillərisiz getməməlidir. Azərbaycan qonşulara anlatmalı və isbat etməlidir ki, indi Qarsda, Ərdəhanda, Naxçıvanda tökülən qanlar tamamilə o məmləkət mürəxxəslərini qəbul etməmək, işlər müşavirə ilə, həkəm ilə qurtarmamaq xətasından irəli gəlmişdir.

Əski xətanı təkrar etmək isə işi qurtarmaq deyil, geriyyə buraxmaq, həqiqəti pərdələmək, siyasi oyun oynamaqdır.

Azərbaycan hökuməti qarslı və naxçıvanlıların öz yerlərinə sahib olmalarını qonşular üçün bir təhlükə olmadığını bildirməlidir və bunu bir təhdid şəklində görməmələrini anlatmalıdır. Qarsın, Ərdəhanın yerli müsəlmanlar tərəfindən zəbti Gürcüstanı əndişəyə düşürməməlidir. Naxçıvanın müsəlmanlar əlinə keçməsi erməniləri nahaq yerə rahatsız etməməlidir. Çünki bu hallar onların haqqı-milli və həyatlarıdır. Özgə cürə düşünmək isə həmişəlik münaziə [münəqişə] və milli münafirəti [nifrəti; düşmənçiliyi] arzu etməkdir.

Xülasə, ümidvaram ki, təzə konfransda əski xətalər təkrar edilməz. Millətlərin haqqı-mövcud və həyatları nəzəri-bəsirətə alınaraq təsdiq edilir və ancaq bu yol ilə Qafqazda əmnü asayışın vücudu görülər.

Qafqazlıların nicat və səlaməti yadlarının əlində deyil, özlərinin dirayət və bəsirətlərindədir.

Ümidvar

BİRİNCİ QURULTAYIMIZ

Böyük Rusiya inqilabi-kəbiri sayəsində nail olduğumuz nemətlər sırasında hürriyyəti-ictima [toplşmaq azadlığı] birinci mövqe tutsa gərəkdir. Hürriyyəti-ictima sayəsində əfradi-millət [millətin fərdləri] həmkarları ilə sıx-sıx görüşə bilir, bir çox dəfələr görüşdükdə hər sinif ümumi dərdlərini bir arada müzakirə

etmək xəyalına düşür. Vəhdəti-fikriyyə, vəhdəti-amal hüsula gələr-gəlməz həman demokratiya ittifaqlar, cəmiyyətlər, firqələr bayrağı altına cəm olaraq, zəhmətlə hesablaşmaq lazım olduğunu ərkani-hökumət [hökumət adamlarına], əhalinin burjua sinfinə hiss etdirirlər.

Əski vaxt beş kişi bir yerə toplanmağa izin verilmədiyi halda, inqilab bidayətindən [başlanğıcından] etibarən millətlərin, siyasi firqələrin, sənətkarların, müəllimlərin sıx-sıx qurultaylarını gördük. Fəqət, məttəəssüf [təəssüf ki], islam cəmiyyətləri ittifaqları, firqələrin təşkilatçısı olan, milli hissi, milli və siyasi amalı xalqa təlqin edən türk və islam xalq müəllimləri inqilabdan bu günə kimi hələlik qurultay yapammamışlar. Özlərinin haqlarını, izzəti-nəfslərini müdafiə edəcək ittifaqlar əmələ gətirməyə ehtiyac görməmişlərdir.

“Hökumət öz hökumətimizdir, daha mübarizə nə lazım” deyərək hökumətə etimadlarını elan edərək firqələrdə, cəmiyyətlərdə ən fəal əzalar [üzvlər] sırasında var qüvvələri ilə çalışmışlar və bir çoxları vətən, millət uğrunda işgəncələrlə qətl edilmişlərdir. Ancaq indi, ümumiyyətlə, müəllimlərin, ələxüsus türk müəlliminin haqqı, haqqıyla gərək hökumətə və gərək əhalinin arxayın qismicə gözəddilmədiyindən, gec də olsa, can kimi birbirinə sarılaraq ittifaqlar yapmağa başladılar. Maddətən və mənən təmin olunmaları üçün bələdiyyə şuralarına, xüsusi müəssisələrə və hökumətə təklifdə bulundular. Bəzi tələblərinə əməl olundu və bəzilərinə isə əməl olunması üçün ittifaqla müttəhidən [birgə] çalışmalarına davam edirlər.

Azərbaycan qəzalarında təşkil olunmuş müəllimə və müəllimlər ittifaqları məsafənin uzaqlığı, yolsuzluq və pulsuzluqlarından dolayı dərdlərini doğruca mərkəzi-hökumətə [hökumətin mərkəzinə] vaxtilə bildirməməyirlər. Dərdlərini və tələblərini türkçə məzbətələrlə [protokollarla] Maarif Nəzarətinə göndərilərsə, vis-direktor cənabları türkçə yazdığı üçün aylar, sənələrcə yaşıl masa örtüləri altına buraxır. Məruzələrin ardı ilə qəzalardan nümayəndə gəlməyincə, vis-direktor nazirə məlumat verməyir.

Yazdıqları məruzələrə, çəkdikləri türkçə teleqramlara cavab almayan türk müəllimləri ittifaqları naziri və hökuməti laqeydlikdə müttəhim edərək işindən soyuyur, qeyri Nəzarətlərdə məmuriyyət arayır və yaxud xidmətini tərک edərək ticarətə başlayır.

İştə, məzkur [deyilən] kəmetinalıq həsəbi ilə [etinasızlıq səbəbindən] bir çox izzəti-nəfs sahibi müəllimlər məmləkətə böyük məhəbbət bəslədikləri halda, xidmətlərini tərک edirlər.

Bütün müəllimlərə aid böyük-küçük məsələləri hökumətə ərz edib, müəllimlərin ehtiyacını bizzat [şəxsən] Maarif nazirinə və hökumət ərکانına ərz etmək üçün Bakıda şimdindən müvəqqəti Mərkəzi Büro təşkil olunmuş və həmin müvəqqəti büronun təşəbbüsü ilə avqust ayının 20-dən 30-na qədər Bakıda Azərbaycan və Dağıstan türk və müsəlman müəllimə və müəllimləri nümayəndələri qurultayı dəvət olunmuşdur. Azərbaycan və Dağıstan qəzalarının hərəsindən iki nümayəndə göndərilməsi üçün teleqram və dəvətnamələr göndərilmişdir.

İştə, türk-islam müəllimə və müəllimləri nümayəndələri avqust ayının 20-də paytaxtları olan Bakıya birinci qurultaylarına iştirak etmək üçün dəvət olunmuşlardır. Xalqın ictimai müəllimi olan xalq müəllimləri öz nümayəndələrini, yəqin ki, birinci qurultaylarına göndərəcəklər. Dəvətli nümayəndələrin hamısı gələcəyinə heç şübhə yoxdur. Zira Mərkəzi Büro qurultay dəvət etməklə bütün müəllimlərin arzularına əməl etmiş olur deməkdir. Həyatı-xüsusiyyətdə müəllimlərlə görüşdükdə “Neyçin özümüzün mərkəzi ittifaqımız yoxdur” deyə sual verməyən olmayırdı.

Qurultaya dəvət olunmuş nümayəndələrin məsarifi üçün hökumət tərəfindən müvəqqəti Mərkəzi Büro ixtiyarına otuz beş min altı yüz rubl buraxılmışdır. Demək, hökumətin hesabına gələn nümayəndələrə yol və süfrə məsarifi paraları veriləcək və yaşayacaqları üçün də Realnı məktəbi binasında şimdindən qaryolalar [çarpayılar] qoyulub xidmətçi təyin edilmişdir.

Birinci Azərbaycan Türk Müəllimləri Qurultayında zirdəki [aşağıdakı] məsələlər müzakirə olunacaqdır:

1 - Mərkəzi Türk Müəllimə və Müəllimləri İttifaqı heyəti-idarəsi intixabı [idarə heyətinin seçilməsi];

2 - Mərkəzi İttifaq məramnaməsi tərtibi və təsdiqi;

3 - Yazılarımız, təlim, tədris barəsində müqtədir müəllimlərin məruzələri;

4 - Məktəblərin və müəllimlərin əhvalı barəsində uyezdldəndən [qəzalardan] gəlmiş müəllimlərin məruzələri;

5 - Müəllimlərin əhvali-hazirəyə nəzərləri və cari məsələlər.

Balada məzkur [yuxarıda deyilən] mədələrdən maəda [başqa], Maarif naziri həzrətləri də bəzi məsələlər barəsində suallar idxal edəcəyi xəbərini aldıq. Maarif Nəzarəti tərəfindən müəllimlərin maddi və mənəvi xeyri üçün idxal olunan məsələlərə qurultay məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətlə] baxacaqdır.

İştə, çoxdan bəslədiyimiz arzuza tezlilə nail olacağız. Azərbaycan və Dağıstan müəllimə və müəllimlərinin nümayəndələri birinci qurultaylar[ın]da görüşüb anlaşıcaqlar və birinci tarixi qurultaylarının övraqını [sənədlərini] yadigar olaraq kəndiləri ilə qəzalarına töhfə götürəcəklərdir. Cənabi-Allah birinci qurultayımızı qutlu eyləsin. Amin.

İdris [Axundzadə]

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Muğanda

Aldığımız mövsuq [etibarlı] xəbərlərə məbni [əsasən], Muğan Qurultayı Azərbaycan dövlətini qəbul etməyi təhti-qərara almışdır. Muğanlılar silahlarını verməkdədirlər.

Naxçıvan ətrafında

Aldığımız məlumata görə, bu günlərdə müsəlmanlar tərəfindən Alagöz mövqifi [stansiyası] tutulmuşdur. Böyliliklə Gümrü (Aleksandropol) ilə İrəvanın əlaqəsi kəsilmişdir. Müsəlmanların əməliyyatı gündən-günə kəsbi-şiddət etməklə İrəvanın özünü təhdid etməkdədir.

İran şahının vürudu

Ağustosun 14-də ya 15-də Yevropaya getmək üzrə İran şahı Əhməd Mirzə Bakıya varid olacaqdır [gələcəkdir]. Şahı gətirmək üçün Ənzəliyə “Kursk” paroxodu göndərilmişdir.

Paroxodu müşayiət etməkdən ötrü Müttəfiq Komandanlığı tərəfindən ingilis iskalə naçalnik[i] Adamson yollanmışdır.

Şahın paroxodunu Ənzəlidən buraya İngiltərə hərbi gəmiləri mühafizə edəcək və Şahı Tamojna körpüsündə (Vaqon körpüsü) istiqbal edəcəklər [qarşılayacaqlar]. Oraya xüsusi bir vaqon dəxi göndəriləcəkdir. Körpüdən mövqifə [stansiyaya] kimi xüsusi bir qaraqol qoyulacaq və rəsmi görüş mövqifdə vaqe olacaqdır. Şahı Bakıdan Batuma xüsusi qaraqol dəstəsi aparacaq.

Şayıata görə, Şah Əhməd Mirzə Avropaya, bəzi rəvayətə görə isə Sülh Konfransına gedir.

“Van” və “Çasovoy” paroxodları

Bəndər Gəz tərəflərində bolşeviklər tərəfindən həbs edilmiş “Van” və “Çasovoy” paroxodları İngiltərə Komandanlığı tərəfindən göndərilmiş “Yupiter” və “Orlyonok” vasitəsilə azad edilmişdir.

Kəndçilərin şikayəti

Daxiliyyə naziri qubernatora müraciətən Şamaxı uyezdirin Çuxuryurd kəndi camaatının məhəlli [yerli] idarələr əlindən şikayətləri haqqında lazımi materiallar toplamasını rica etmişdir.

[Məhəmməd] Xan Təkinskinin Bakıya vürudu

Ermənistan Hökuməti nəzdindəki Azərbaycan siyasi nümayəndəsi Bakıya

çağırıldığından, dün Bakıya varid olmuşdur.

Tazəşəhər üçün su

Son zamanlarda bütün Türküstandan gəlmiş qaçqınlar Tazəşəhərə toplanmışdılar. Qaçqınlar bir çox şeydən üsrət [çətinlik] çəkdikləri kimi, içməli sudan da üsrət çəkməkdədirlər. Aldığımız məlumata görə, iyul ayı zərfində Bakıdan oraya 47 min pud Şollar suyu aparılmışdır. Su yoxluğu şimdiki də davam etməkdədir.

Qaçaqmal tövqifi

Bir qaç gün bundan əvvəl liman polis müfəttişliyi okolodoçnusu [polis məmuru] Məhəmməd Əliyev müfəttişlik barkazı “Polis” ilə dənizdə gəzdirdiyi zaman böyük bir qayığa rast gələrək tövqif etmişdir [saxlamışdır]. Qayıqda 23 [yeşik] tütün, 8 yeşik kağız tapılmışdır ki, qaçaq təriqi [yolu] ilə İrana aparılmışdır. Qayıq sahibi okolodoçnu Məhəmməd Əliyevə 25 min manat rüşvət təklif etsə də, almayıb qayığı kənarə gətirmişdir. Sonra qayıq sahibi Olentsev nam liman polis müfəttiş[in]ə 10 minədək rüşvət vəd etmişdir. Müfəttiş 10 min manatı alıb polismeysterliyə təqdim etmişdir. Qayığın adı “Mayak”dır. Yenə mümaileyh [adı çəkilən] müfəttiş əfəndinin ciddi tədabiri sayəsində “Səmərqənd” və digər vaporlardan bir çox qaçaqmal tutulmuşdur. Məsələn, “Vladimir” vaporunda 23 araba kişmiş, spička [kibrit] və qeyrə tutulmuşdur.

Tələbələr və əsgərlik

Rəsmi surətdə Hökumət tərəfindən tələbələrin əsgərlikdən buraxılması qərara alınıb əmr olunduğuna baxmayaraq,

tələbələr hələ yerlərində durub və Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] idarəsi tərəfindən aparılırlar. Hökumətin nəzəri-diqqətini buna cəlb edirik.

Birjada

Lajın kursu təbəddülsizdir. Kerenski minliklər 1350 rubləyə, 250 manatlığın min manatı 1225 rublə. Xırda pullar 18 faizə, beş yüzlüklər 1500 rubləyə, yüzlüklər 300 rubləyə. Xırda Nikolay pulları yoxdur. Zaqaqzaziya bonları 3-1 faizdir.

Valyuta

Qızıl Osmanlı lirəsi 420 rubləyə, kağız lirələr 112 rubləyə. İngilis pulu funt banknot 375 rubləyə. Çek 325 rubləyə. Rus gümüşü 17 rubləyə, böyük 32 rubləyə. İtaliya lirəsi 14 rublə. Frank 18 rubləyə. İstəyən azdır.

Daxil olmuş mallar

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətinin Statistika şöbəsi xəbər verir ki, Bakıya ayın 10-da bu qədər mal gəlmişdir:

taxıl 6482 pud;
furaj [yem] 5671 pud;
kartofel 22 pud;
pambıq 479 pud;
qoyun yunu 649 pud;
odun 1500 pud;
mis əşya 104 pud.

Parlaman komissiyonlarında

- Avropaya gedən tələbələr üçün Hökumət tərəfindən 410 min frank buraxılması haqqında Parlamana daxil olan layihə Maliyyə-Büdcə komissiyonunun müzakirəsinə təqdim edilmişdir.

- Hökumət binagüzarlığına [sərəncamına] açılmış 40 milyon rubləlik fondun 70 milyona qədər artırılması haqqında Parlamanın Maliyyə-Büdcə komisyonusuna qanun layihəsi daxil olmuşdur.

- Xalq məktəbləri kitabxanaları üçün türkcə kitablar almaqdan ötrü 1 milyon rublə buraxılması haqqında Parlamanın Maliyyə-Büdcə komisyonusuna qanun layihəsi daxil olmuşdur.

Təbəiiyyət qanunu

Azərbaycan Parlamanının 11 avqustunda vəqə olmuş iclasında Azərbaycan təbəəiliyi [vətəndaşlığı] haqqında qanun layihəsi qəbul edilib qurtarmışdır.

“Müzeyi-istiqlal”

Eşitdiyimizə görə, Hüseyn Mirzəcamalov ilə Məhəmməd Ağayevin təşəbbüsü ilə Bakıda Parlaman ixtiyarında olması şərti ilə “Müzeyi-İstiqlal” adlı bir müzə [muzey] təsis edilir. Müəssislər [təsisçilər] bu barədə xüsusi proje və ərizə tərtib verib Parlaman Divani-rəyasətinə təqdim etmişlərdir. Ümid var ki, Parlaman Divani-rəyasəti bu müzənin açılmasına müzahirət [kömək] göstərəcəkdir. Müzənin əşya və ləvazimatı ianə və satı surəti ilə camaatdan toplanacaqdır.

Denikin qorxusu

Parlamanın 11 avqustunda vəqə olmuş iclasında sosialistlər tərəfindən Denikin qorxusu və ingilislərin getməsi haqqında hökumətə bir sorğu verilmişdir. Hökumət gələn dəfə cavab verəcəkdir.

“Müsavat”da

Avqustun 10-da “Müsavat” firqəsinin Sabunçu şöbəsinin iclası vəqə olub,

Balaxanı-Sabunçu polismeysteri Səməd bəy Əliisgəndərovun istefa verəcəyi məsələsi müzakirə edilib qərar qoyulmuşdur ki, Səməd bəyin yerində qalması barəsində təşəbbüsatda bulunsunlar.

Hacıqabulda

Avqustun 7-də Hacıqabul mövqifində [stansiyasında] çalışan bütün fəhlələr ictima [yığınaq] edib Bakıdan gəlmiş Yusif İbrahimlinin, Eyzensmidt zavodu tətillik edəcəyi xəbəri müzakirə edilmişdir və qərar qoyulmuşdur ki, vətənimizin böylə təhlükəli zamanında biz fəhlələr zəbastovkada əsla iştirak etməyəcəyik və zəbastovka edən fəhlələrə də kəndi etirazımızı bəyan edirik. Ondan başqa, bir taqım əcnəbi xidmətçilər “iqtisadi” adlandırdıqları zəbastovkaya Hacıqabul fəhlələri heç bir zaman inanmayıb iştirak etməyəcəyindən başqa, kəndi protestolarını elan edirlər.

Ucarda

Avqustun 7-də Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat” şöbəsi təşəbbüsü ilə müsəlman əmələlərinin icması vəqə olub Bakıdan gəlmiş Yusif İbrahimlinin məruzəsindən sonra Bakıda vəqə olacaq zəbastovkaya iştirak etməmək və böylə təhlükəli bir zamanda var qüvvə ilə hökumət və istiqlalımızı müdafiə etmək təhti-qərara alınmışdır.

TAĞIYEV FABRİKASINDA

Əhvali-hazirə və fəhlələr

Ağustosun 1-də saat 5 radələrində Tağıyev fabrikinin teatro salonunda

müsəlman fəhlələrinin izdihamlı ictiması [yığıncığı] vaqə olmuşdur. İctima şəhərdən getmiş Abbasqulu Kazımzadə, Hüseyin əfəndi Müzəffərov, Nurizadə Nurməhəmməd və Yusif İbrahimli əfəndilərinin təşəbbüsü ilə dəvət edilmiş, bə'd [sonra] ümumiyyətlə, Abbasqulu əfəndini sədr intixab etmişlərdir [seçmişlər].

Məclisdə bir neçə gün irəli seçilmiş olan fabriçni komitənin bitərəfliyi, fabrika fəhlələrinin arasında 100-120 hümmətçi olduğu halda komitənin ancaq onlardan ibarət olduğu, başqa fəhlələrin haqqı nəzərə alınmamış olduğu müzakirə edilib qərar qoyulmuşdur ki, bu mühüm və vətənin təhlükəli bir zamanında, ittihad [birlik] və ittifaq tələb olunan bir gündə fəhlələr arasında ixtilaf salanlara protesto edilsin və arzu edilmişdir ki, fabrika komitəsi etilaf [razılaşma] və ədalət üzrə gizli seçki üsulu ilə intixab edilsin.

Ondan sonra Abbasqulu əfəndi əhvali-hazirə haqqında, vətənin təhlükədə olduğu, onun mühafizə və müdafiəsi üçün ittihad və ittifaq lazımlığını bəyan ilə böyük qurbanlarla əldə edilmiş istiqlalı saxlamağa dəvət etmişdir və istiqlal qurbanları olan türk şühədasının [şəhidlərinin] istirahəti-ruhu üçün ayağa qalxmağı camaata təklif etmişdir. Camaat, ümumiyyətlə, ayağa durmuş, fəthə oxumuşdur.

Abbasqulu əfəndidən sonra Hüseyin Müzəffərov əfəndi iqtisadi məsələlər haqqında bir nitq söyləyib, “Müsavət” firqəsinin həmişə fəhlələrin iqtisadi tələblərini müdafiə etdiyini anlatmışdır.

Abbasqulu Kazımzadə Lənkəran, Şərur, Naxçıvan, Qarabağ, Zəngəzur ha-

disələri haqqında məlumat verib, bu yerlərdə olan hərəkətin səbəblərini və bu qitələrin bizim üçün siyasi, milli, iqtisadi və strateji əhəmiyyətini təsvir etmişdir.

İctimanın axırında böylə bir qətnamə çıxarılmışdır:

“Biz zəhmətkeş fəhlələr var qüvvə-mizlə Azərbaycan istiqlalını müdafiə edib sağdanmı, soldanmı gələn hər bir təhlükə olsa, qarşısına çıxıb mübarizə etməyə hazırız. Bununla bərabər, arzu edirik ki, cavan hökumətimiz fəhlələrin iqtisadi hallarını nəzərə alıb arzaq işlərini bir sərəncama salsın.”

AZƏRBAYCANDA

Salyanda

- Salyanda açılmış iki aylıq müəllimlik kursunda hər gün nümunə dərsləri gedir. Ən əvvəl təcrübə görmüş müəllimlərdən işə şüru edib də [başlayıb da], bu günlərdə tələbələr işə başlayacaqlar.

Kursun açılmaq müddəti bir ay olduğu halda xeyli tərəqqi addımları atmış, bu da kurs müəllimlərinin hümmət və səylərindəndir. Ümidvar olmaq olar, iki ay tamamında – intəhayi-ağustosda [avqustun axırında] bu həvəskarani-vətəndən müəllimlik sırasına keçmiş xeyli şəxslər olar.

Ancaq təəssüf olunası hallardan bəzi əsgərlikdən qaçmış şəxslər də buraya pənah gətirmiş. Demək, bunlar müəllimlik adına xidmətə gəlməyib, əsgərlikdən qorxub gəlmişlər. Böylə şəxslərin, əlbəttə, o dürlü mənfəəti olamaz.

- Salyanda Müəllimlər İttifaqı yetimlər üçün iki şöbədə ibarət məktəb açdıqda, bir darüleytam [yetimxana] açmaq fikrinə də düşmüşdü. İttifaqın parası kafi olammayacağından bu iş təxirə salındı.

Şimdi ittifaqın parası sərçəsməsi fəvəran etməkdə ikən [bulağı fəvvarə vurarkən] bu fikir cəmiyyət üzvlərinin yadından çıxmış, bu təkasül də [başisoyuqluq da], ola bilsin, müəllimlərimizin işinin kəsərətindən [çoxluğundan] olsun. Ancaq hər halda demək lazımdır, bu vaxtda müəllimlərə uyqu haramdır. Müəllimlər də qət etdiyi bir fikri unudarlarsa, qara camaatımız nə yapar?

Müəllimlərimizdən Yusif Qasımlı və müəllimə Mina xanım Axundzadə cənabları bu ağır vəzifəni dəröhdə edib də işə girişiblər. Bir neçə gündür ki, oda arayırlar. Bunlara kömək etməyi qaimməqam [qəza rəisi] cənabları vəd edibdir. Bir həftədir ki, əllini mütəcaviz [50-dən çox] yetim çocuqlara aşpaz dükənində çörək verirlər. Bu haladək münasib oda tapa bilməmişlər.

Bu ağır vəzifəni ifaya qalxışan müəllimə Mina xanım və müəllim Yusif cənablarına təşəkküratımızı bəyan edirik. Bu cənabların hər ikisi Müəllimlər İttifaqının üzvündən ikən, o biri üzvlərdən də rica edirik, bu müqəddəs və ağır vəzifəni iki nəfərin üstünə atmayıb da onlar da işə başlasınlar və fikirlərinin üstündə baqi qalsınlar. Çünki qış yaxınlaşır.

Salyanda yenə qətl

31 təmmuz [iyul] gecəsi saat 10 radələrdə Cəfər bəyin oğlu Əliəğa ziya-fətdən gələrkən çayçı Feyzulla tərəfin-

dən qətl olunar. İşin nə üstə vüqu olduğu məlum deyil. Ancaq mütəvəffa Əliəğa düz və doğru bir mütəəllim [şagird] idi. Qatil dərdəst olubdur [tutulub]. Məqtulun inhidamina [məhv olmasına] çoxları yanır.

TEATRO VƏ MUSİQİ

“Ədirnə fəthi”

Bizim teatroçularımızın, kəndilərinəcə əsaslı, bizcə əsassız bir üzrləri var. Bu “üzr” hər zaman ortaya çəkilməkdədir. Səhnə tərtibatında görülən hər bir nöqsanı həmin üzr ilə təsviyə edirlər [boyunlarından atırlar].

Məsələn, filan faciə dekorasiyası və yaxud şəxslərinin əlbisəsi naqisdir dedikdə cavabında “nə yapalım, başqası yoxdur” deyilir. Bu “üzr” ilə işin ortasından çıxılır.

Əlbəttə ki, bir artistin əlbisəsinin yarırsızlığından həman artisti müaxizə [məzəmmət] etmək və yaxud bir pərdənin dekorasiyasının münasibətsizliyindən rejissoru təqsirləndirmək doğru olamaz. Məmafih [bununla belə], istər artistlər, istər rejissor və yaxud teatro işi ilə məşğul olanlar səhnelərinin bu kimi nöqsanlarını ikmal və islah etməlidirlər.

Məsələn, yekşənbə [bazar] günü axşam Hökumət Teatrosunda “Ədirnə fəthi” mövqeyi-tamaşaya qoyuldu. İkinci məclisi İstanbulda bir caddədə vəqə olur. Bir əsər lazım olan təsiri tamaşaçılar üzərində icra etmək üçün onun zahiri görünüşünə böyük əhəmiyyət vermək lazım gəlir. Məəttəəssüf [təəssüf ki], şu

ikinci pərdədə əbədən [əsla] İstanbul olduğu hiss edilməyirdi. Orada İstanbul mənzərəsi qətiyyənlə görülməyirdi.

Əlbəttə, rejissoru burada müəxizə etmək olmaz. Çünki teatrodə İstanbul mənzərəsini göstərəcəklə pərdələrlə yoxdur. Lakin bu “yoxdurlar” haçan “var” olacaqlar? Səhnəmizin bu kimi əsaslı nöqsanları haçan islah ediləcəklə və kim edəcəklər? Ümid edirik ki, teatro işləri ilə məşğul olanlar, bunu kəndilərinə bir sənət qərar verənlər bu işə əhəmiyyət verib, heç olmazsa, gələcək teatro mövsümünədəklə səhnəmizin nöqsanlarını və “yoxdur”larını islah eylər və “var” edərlər.

Səhnə tərtibatından bəhs edərəkən, “Ədirnə fəthi” faciəsinin bir fəqərəsini [məsələsini; nöqtəsini] nəzərə almaqla is-tərdim. İkinci pərdədə, adətə, bir soqaqla mitinqi halını almalı, hərblə və sülhlə kimi mühüm bir məsələni müzakirə etməyə səlahiyyətli olmaqla biləcəklə bir ictimə [yığıncaqla] toplamaqla idi. Məəttəəssüf, ikinci pərdənin lazım olan təsiri tamaşaçılar üzərində buraxmasını xələdar edən bir keyfiyyət var idi ki, o da böylə mühüm bir məsələni – hərblə və sülhlə məsələsini müzakirə edən yalnız 6 və ya 7 kişidən ibarət olduğu idi.

Baş rollarda Xəlil Hüseynov Rüşfət rolunda, Hacıbaba Şərifov Xəlil rolunda, Rza Darablı Kamal rolunda yaxşı idilər. Xüsusən nəzəri-diqqəti cəlb edən Kamal rolunu – intiqam atəşi ilə yanib-yaxılan, bu uğurda xəyanət yapmaqla belə çəkinməyən bu ixtiyar türklə, onun hissiyyəti-dərunisini ifadə etmək üçün Rza Darablı çox səy edirdi. Bu səy tamaşaçılar üzərində lazım təsiri buraxırdısa, lakin bəzi çığırtıları artıqla idi.

İkinci mühüm vəzifə Xəlil idi. Bu rolun özündə bəzi qaranlıqlar hiss edilirdi. Bəzi suallar xatirə gəlirdi ki, insan cavab alammayırdı. Təbii, bu artistin nöqsanı deyil, əsərə rəcidir [məxsusdur].

Başqa rollarda bir artist üçün iqtidari-sənətkaranəsini göstərəcəklə qüvvətlər olmadığından ayrı-ayrı bəhsə lüzum görülməyir. Bunlar da oyunun ahəngi-ümumisini gözləyirdilər.

Ümumiyyətlə, oyun soyuqla keçmədi. Tamaşaçılar məmnun getdilər. “Ədirnə fəthi” əsəri xüsusunda ayrıca bir təhlil və tənqid yazmaqla arzusunda bulunduğumdan, bu kərəlik ondan bəhs etmədim.

Kazimoğlu

İtibdir

Ağabacı Şəmsi qızının kəbin kağızı və qeyri kağızları itib. Etibardan saqitdir [etibar-sızdır].

7435

İtibdir

Ağaqulu bəy Əhməd oğlunun Əmirhacıyan kəndindən aldığı pasportu və atını Azərbaycan Hökumətinə verdiyini sübut edəcəklə şəhadətnaməsi və qeyri kağızları itibdir. Etibardan saqitdir.

7436

İtibdir

Məhəmmədrəsul Həsən oğlunun Qubadan aldığı pasportu itib. Etibardan saqitdir.

7838

İtibdir

Nobat Əliqulu qızının notariusdan aldığı doqovor itib. Etibardan saqitdir.

3839

Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnəşin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazəşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çaharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovsq-Quryev və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi.

Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası

Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyy-

yati-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsa-mama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Diş həkimi B. M. Şternin

Vorontsovski küçə nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə. Telefon nömrəsi 48-15.

Dişlərə müalicə olunub doldurulur, kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır, ağrısız çəkilir və qeyriləri.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək.

Qiyətlər münasibdir.

7413

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiyətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə.

Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Müvəqqəti müdir:

Xəlil İbrahim

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 236. “Azərbaycan Dəmiryol İdarəsi bununla elan edir ki...”: elanın bəndləri qəzetdə ərəb əlifbasının hərf sırasına görə (əlif, bə, tə, sə kimi) sıralanmışdır.

Azərbaycan

Məclisi-Məbusanında

səh. 237. “dövlətin ümum beynəlmiləl işlərindən məsul olan Xariciyyə Nəzarəti tərəfindən idxal edilməlidir”: qəzetdə “Xariciyyə” yerinə “Ədliyyə” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 241. “Avamlar Kamerası”: Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

səh. 242. “hersoq Qoqenberqski”: Avstriya böyük hersoqu Frans Ferdinandın 1914-1919-cu illərdə Hohenberq hersoqu olan oğulları Maksimilian fon Hohenberq və Ernst fon Hohenberq nəzərdə tutulur.

“Bundan sonra hersoq İosifə müraciət edilmişdir.”: ershersoq İosif Avqust nəzərdə tutulur.

“Çələbi”: Rusiyanın Çelyabinsk şəhərinin yerləşdiyi ərazi keçmişdə belə adlanmışdır.

Qəzetlərdən

səh. 243. “Pardo... Auqusto Leqiya”: bu adlar qəzetdə təhrif edilmişdir.

səh. 245. “Hindistan vis-kralı”: 1916-1921-ci illərdə Hindistanın vitse-kralı və general-qubernatoru olan Britaniya dövlət xadimi Frederik Tezicer nəzərdə tutulur.

“əfqan əmiri”: 1919-1926-cı illərdə Əfqanıstanın əmiri, 1926-1929-cu illərdə isə Əfqanıstan şahı olan Əmənulla xan nəzərdə tutulur.

Qars oblasti və Zaqafqaziya Konfransı

səh. 249. “işlər müşavirə ilə, həkəm ilə qurtarmamaq”: qəzetdə “işlər” yerinə “istər” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 252. “Əhməd Mirzə”: İran şahı Əhməd şah Qacar nəzərdə tutulur.

səh. 253. “Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

Teatro və musiqi

səh. 256. “Ədirnə fəthi”: Cəfər Cabbarlının pyesi.